

UN PAÍS DE PARAULES

Les espurnes càustiques de l'humor

FRANCESC CALAFAT

Els neons de Sodoma

Xavier Aliaga

Edicions Tres i Quatre

València, 2009. 151 pàgines

Xavier Aliaga, en la primera novel·la, *Si no ho dic, rebente*, se servia d'una idea genèrica dels valencians per a tractar de l'educació o la deseducació, de la política municipal, del monstre de l'urbanisme actual. Ara, amb *Els neons de Sodoma*, sense canviar d'escenari, toca uns altres temes i personatges. D'una manera o d'una altra, pinta les transfiguracions del món rural valencià, i ho fa a través del matriarcat als pobles i el seu deteriorament, un univers lligat a la vida de les parròquies i de les festes patronals. L'àmbit local és un territori on l'abisme i el xoc entre la mentalitat de les mares que defensen aferrissadament unes convencions determinades i la dels fills són extraordinaris, però en els rituals festius s'integren sense grans problemes. Per als joves de la novel·la fer honors al patró no és incompatible amb la seua estètica de pírcings i tatuatges i les castanyes etíliques monumentals que poden agafar en saraus nocturns. El lector que hi cerce una prosa més o menys documental s'equivocarà de mig a mig. Bé, tampoc no caldrà exagerar, perquè l'autor no es pot estar de fer alguna referència a la situació política actual, com en el moment en què afirma, sense miraments, que la televisió pública dels valencians és "una televisió autonòmica intervinguda políticament". Aqueixos referents passen per les revolucions de la mirada grotesca i paròdica, que és un dels punts forts de Xavier Aliaga. De fet, com ha dit l'autor, pretenia parodiar, esmicolar les trames esotèriques que són moda. El seu joc, amb tot, no és fàcil. Ja li

Xavier Aliaga. / JESÚS CÍSCAR

està bé distorsionar uns quants graus les situacions, però aspira a l'equilibri, perquè el resultat no siga una astracanada desproporcionada, i els personatges siguen alguna cosa més que un pur desgavell. *Els neons de Sodoma* és una obra coral, per on desfilen un repertori de personatges ben estranys, per no dir extravagants: l'inspector Feliu Oyono, de pares

guineans, ben plantat, elegant i culte, però amb un fons no sempre atractiu; la reportera televisiva, perduda en la mediocritat emotiva i professional, que somnia l'aventura i la passió; el calçasses i ambiciós alcalde; el rector —tot un encert—, un home que a la vellesa li apareixen problemes de fe; els escurçons de les germanes Pitarch, les riques

del poble que, per bé que viuen corcades per l'odi, hissen la bandera de la tradició i les convencions; els fanfarrons del poble; la reina de les festes, descarada i llesta; i finalment la colla de delinqüents, on destaca el surreal William Sánchez, un pinxo catòlic que té visions amb l'altíssim. La variada fauna que pobla la novel·la permet a Xavier Aliaga picotejar molts temes (com ara, a més dels esmentats, el racisme, el caciquisme, les drogues...) i apostar per un estil ràpid i concís, amb situacions i personatges perfilats amb dues pinzellades. La factura final és una història esquemàtica —però suficient, ja que tanca amb eficàcia tots els fronts oberts— en què molts lectors es quedaran amb la mel a la boca, amb ganes de més coses. Un altre punt d'interès és el llen-

Una variada fauna pobla la novel·la de Xavier Aliaga

guatge àgil, expressiu i col·loquial que aporta una frescor a la narració. Amb les pautes que regulen la novel·la els personatges són sintètics, però mai no són títelles, almenys els més significatius. En la seua brevetat, ofereixen matisos, un punt de relleu. Tot i ser víctimes de les circumstàncies i de les inèrcies, no són passius. A la seua manera somien, es defensen, s'autoafirmen. Es redimeixen. El producte funciona perquè s'ajusta a les expectatives plantejades pel novel·lista, que pretén que el lector s'ho passe bé i mire amb ironia i distanciament el seu entorn.

Obra completa

Xavier Casp

(Edició, introducció i notes de R. Bellveser). Dos volums.

Generalitat Valenciana

València 2007-2008.

Em sembla que la literatura en català al País Valencià —o els escriptors valencians que conreen la literatura en català al País Valencià, això és, gairebé tots— tenim un deute: fer un balanç seré del que ha significat i significa per a la nostra literatura la creació poètica de Xavier Casp, l'aventura literària de l'editorial Torre i l'esperit de modernitat amb què va contribuir en la nostra literatura, durant els primers anys de la postguerra civil espanyola.

Xavier Casp (Carlet, 1915-València, 2004), des que va prendre voluntàriament i deliberadament una actitud secessionista en l'ortografia, de forta confrontació envers les tesis catalanistes des de centres com ara Lo Rat Penat, el Centre de Cultura Valenciana, l'Associació d'Escriptors (sic) en Llengua Valenciana, el Consell Valencià de Cultura i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (en la seua primera etapa), es va aïllar de la *intelligència* valenciana per a refugiar-se en institucions privades o oficials on demanava suport per a les seues idees, cosa que anava aconseguint des de la forta *méfiance* que sempre han patit la major part de les institucions valencianes a l'hora

d'acceptar el fabrisme codificador.

Per fi, un dels escassos exegetes que podia tenir la figura i l'obra de Xavier Casp, Ricard Bellveser, per allò de sentir-se marmessor del llegat caspià, ha gosat de publicar-ne l'*Obra completa* en dos volums, bellament editats per la Generalitat Valenciana. Es tracta d'un filòleg valencià i escriptor en castellà, admirador i defensor de les actituds del poeta de Carlet al llarg d'una llarguíssima introducció i d'unes converses amb Xavier Casp els darrers anys de la seua vida.

D'entrada, volem assenyalar que ens calia des de feia un quant temps tenir a l'abast la producció lírica de Xavier Casp, car les seues primeres edicions, tant les publicades dins la seua editorial Torre com en altres llocs, eren de pocs exemplars i difícils de trobar. Calia, per tant, una edició completa que arreglaria d'una manera cronològica la seua trajectòria fins a la mort del poeta. Ara caldrà estudiar, per tant, tota la seua vàlua estètica i formal, amb independència del Casp ideològic i engrescador (dins el títol Casp/Adlert) que va fer tant de mal a la defensa de la unitat de la llengua i de les lletres al País Va-

lencià. Una gran part d'aquesta confrontació ortodòxia/heterodòxia de la nostra llengua l'hem poguda constatar perfectament dins els magnífics epistolaris ja publicats de J. Fuster i de M. Sanchis Guarner, al costat de magnífics llibres com ara *Llengua i política, cultura i nació* (ed. Cucó/Cortés) i *Manuel Sanchis Guarner. Una vida per al diàleg* de S. Cortés.

L'edició llargament esperada per poetes i crítics per a revisar l'obra poètica de Xavier Casp ha esdevingut sobretot una exegesi de les seues actituds heterodoxes respecte de la llengua, així com una defensa del "victimisme" que hagué de patir per la "integrat" de les seues idees (p. 120). La veritat és que confiàvem llegir-nos les claus i els mèrits de les seues primeres passes en la lírica, per exemple les lectures, les influències del primer Casp, les innovacions i la tècnica formal que introduïa el poeta de Carlet en la lírica valenciana de postguerra. La veritat és que l'aportació de Bellveser es limita a recollir l'opinió crítica dels mestres, com ara Sanchis Guarner, Fuster, Iborra, Dolç i Ferrer Solivares, Carbó/Simbor, etc., i d'una hemeroteca coetània amb diversos

noms i valoracions. El mateix Bellveser ben poc aporta a una revisió crítica de la lírica de Casp, atabalat en una defensa aferrissada pel "gran paper del poeta de Carlet" sobre la literatura del segle XX valencià.

Per la nostra banda coincidim a admetre l'interessant protagonisme de Xavier Casp dins el panorama de postguerra en la poesia, en l'activitat editorial (recordem que, a més de la famosa col·lecció "L'Espiga", l'editorial Torre va publicar algun llibre tan important com la *Gramàtica valenciana* de Sanchis Guarner), a fomentar vocacions, sobretot, poètiques i encoratjar veus tan interessants com ara Valls, Fuster, Bru i Vidal, Maria Beneyto, etc. Tot açò fou durant el període que va des de la publicació del seu primer poemari *Volar* (1943) fins a, tot estirar, *Silenci* (1969). Després, l'autoexili cap a l'heterodòxia i la bel·ligerància més irreduïble envers els defensors de la unitat cultural i lingüística. Des de feia anys, Casp ja no figurava dins les lletres valencianes (ni les catalanes, per descomptat), car civilment s'havia suïcidat.

Almenys, amb l'edició ara de la seua obra completa (tot i el galimaties de les dues versions ortogràfiques d'alguns poemaris) ja podem accedir a revisar amb paciència tant la seua trajectòria com la qualitat innegable d'alguns dels seus versos i, així, retornar-los al prestatge corresponent de la història de la literatura en català al País Valencià.

Clint Eastwood, que no esteu en el cel

MANUEL BAIXAULI

Senyor Eastwood, jo l'admire. Com a actor, vosté és d'aquells que, com se sol dir, "omplin la pantalla", sobretot d'uns anys ençà, des que ha deixat les pistoles. Ha millorat molt, ha envellit envejablement. I com a director? Les seues primeres pel·lícules eren febles, però ha sabut evolucionar i créixer, fins al punt que, ara mateix, és vosté un dels millors, tot i que, des del punt de vista formal, aporta poc a la història del cinema. No, no és un geni, com he sentit i llegit a tanta gent. La gent necessita mites, i el moment actual no és propici per a trobar-ne. Vosté s'ha posat a l'abast i l'han santificat. Per a ells, tot el que vosté fa són obres mestres. No hi estic d'acord. M'han agradat alguns dels seus últims films (*Million dollar baby*, *Mystic river*...). M'han agradat, però no són obres mestres. Reconec que domina els mecanismes tècnics i argumentals que imanten l'atenció de l'espectador. Poca broma: això té mèrit. He de dir-li, però, que l'última pel·lícula seua que he vist, *L'intercanvi*, m'ha semblat un despropòsit. M'explicue. Resulta que una dona jove viu sola, en corprenedora complicitat, amb un fill de sis o set anys. El xiquet l'insulten a escola perquè el pare els deixà. Ja tenim drama. Això no és res, però. La criatura desapareix. Ningú en sap res, d'ell. La mare va a la policia. Després d'uns quants mesos de desesperació, li diuen que l'han trobat, però li porten un xaval que no és el seu (!), amb qui conviu una temporada (!). Drama exagerat! Ella protesta amb insistència als policies. Aquests són —sense matisos— uns dimonis, saben que ella diu veritat, però només volen evitar el desprestigi públic. La tanquen en un manicomi (!), on els doctors i les infermeres també són —sense matisos— dimonis. La dona, que ha perdut el que més vol del món, ha de suportar vexacions i reclusió. Però no acaba ací, la cosa. Qui apareix, ara, en escena? Un assassí en sèrie (!), que es dedica a segrestar i matar criatures. La policia canvia la versió dels fets i diu, per arxivar el cas, que el vertader fill d'ella n'ha sigut víctima. Hi veiem, amb recreació morbosa —i totalment innecessària—, l'execució del pervertit. Hi veiem, també, breus però vomitives escenes del martiri de les criatures al soterrani del carnisser... Senyor Eastwood, què és això? És vosté dels qui creuen que la paella, com més ingredients té i més picants són, més bona està? S'equivoca. Pregunte-ho a un bon cuiner. Un cuiner cinematogràfic exquisit, el seu col·lega Oliveira, diu: "Que Antígona mate els seus fills, però no en escena". O el seu paísà, el subtilíssim H. James, diu: "Sempre he invocat l'horrífic amb una seriosa aversió al que és superflu, i des del convenciment que, en art, l'economia és, sempre, bellesa". Senyor Eastwood, la seua paella és indigesta. Una mica d'economia li aniria bé. La seua trajectòria ascendent ho mereix. Els seus espectadors, també.